

ОСОБИСТИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Tulpa T.M.

OleksandrDovzhenkoHlukhivNationalPedagogicalUniversity

PERSONAL APPROACH TO THE OF SOCIAL COMPETENCE FORMATION OF INTENDED
SOCIONOMIC SPECIALISTS

Анотація

У статті показано ефективність використання особистісного підходу до формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей у професійній підготовці. Доведено суб'єктивність засвоєння соціального досвіду в процесі формування соціальної компетентності.

Abstract

The article shows the effectiveness of using a personal approach to the formation of social competence of intended specialists of sociomics specialties in vocational training. Subjectivity of social experience assimilation in the process of social competence formation is proved.

Ключові слова: особистісний підхід, соціальна компетентність, фахівці соціономічних спеціальностей.

Keywords: personal approach, social competence, sociomics specialists.

Системоутворювальним фактором нової парадигми професійної освіти є особистість людини в особистісно-орієнтованому освітньому процесі. Світовий досвід показує, що на перше місце виходить розуміння професійної освіти як соціального інституту, що створює умови і сприяє розвитку особистості відповідно до індивідуальних потреб, схильностей, прагнень, у тому числі в аспекті професійної діяльності. Це відповідає й тенденціям розвитку соціономічної сфери як соціально орієнтованої, що стає інструментом розв'язання завдань соціального прогресу. При цьому зростає роль людського фактора. Роль людини у виробництві стає роллю творця і організатора. Недооцінка статусу людини у соціальному середовищі веде до загострення суспільних, соціально-політичних і економічних проблем. У зв'язку з цим особливо важливим є подолання технократичного погляду на професійну освіту як на систему, орієнтовану переважно на розвиток у майбутніх фахівців здатностей в будь-якій конкретній галузі праці, набуття певної кваліфікації. Для педагогічної науки зміна мети освіти з накопичення знань на формування суб'єктних якостей особистості привело до переосмислення багатьох позицій. Виникла необхідність надання звичним термінам гуманістичного, «людського звучання», що характеризує будь-яку діяльність з позиції інтересів конкретної людини. Соціономічна складова у професійній діяльності типу «людина – людина» виражається для особистості в діалектиці власне духовних, соціальних, психологічних і біологічних основ, у процесі професіоналізації стає можливим становлення сутнісних сил людини: психофізичних, інтелектуальних, комунікативних, творчих та ін. [1, с. 83].

Із багатьох аспектів модернізації процесу розвитку вітчизняної системи освіти нами виокремлено ті позитивні тенденції, що спираються на наступні особистісно-орієнтовані спрямування:

- формування ідеології розвитку в єдності суспільства, освіти і особистості (Ш. Амонашвілі, Л. Гриценко І. Підласий, С. Сисоєва);
- перехід до різноманіття освітніх програм, що створюють передумови для реального вибору індивідуальних освітніх траєкторій відповідно до запитів і можливостей особистості (В. Артемов, І. Зязюн, Г. Полякова);
- співвідношення технології професійної освіти на всіх її щаблях із закономірностями професійного становлення особистості (І. Бех, Р. Вайнола, В. Рибалка);
- переорієнтація освітнього процесу на оволодіння студентами універсальними способами засвоєння знань (осягнення науки вчитися) (В. Безпалько, В. Бондар, І. Зязюн);
- максимальне спрямування особистісно-орієнтованої професійної освіти на індивідуальний досвід студента, його потреби в самоорганізації, самовизначенні й саморозвитку (М. Кларін, М. Чобітько, С. Шандрук);
- розвиток орієнтації на більш повне використання освітніх можливостей соціального середовища щодо особистісного зростання майбутніх фахівців (О. Безпалько, Р. Вайнола, Карл Роджерс, Н. Чернуха).

Об'єднуючим аспектом наукових розвідок є констатація того, що реалізація завдань особистісного розвитку майбутнього професіонала можлива тільки на тлі сприятливого освітнього середовища, яким повинен бути вищий навчальний заклад.

Особистісний підхід передбачає створення умов, за яких суб'єкти освітнього процесу, спираючись на індивідуальні особливості знаходять власні

способи суб'єктивної в окремих видах діяльності й у життєдіяльності загалом. Процес формування особистості майбутнього фахівця зумовлюється синтезом можливостей, здібностей, активності студента і вимог професійної діяльності. На думку В. Бодрова, основний сенс змісту зазначеного підходу зводиться до наступних положень:

- «прояв особистості у професії», тобто у виборі і оволодінні професією, в задоволенні особистісних пізнавальних інтересів;
- «розвиток особистості в діяльності», що відбивається у формуванні професійно орієнтованих якостей людини (її особистісних рис), розширенні сфери пізнання навколишнього світу, розвитку форм і змісту предмета спілкування [2].

Ми погоджуємося з думкою Р. Вайноли, яка у процесі дослідження педагогічних засад особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки розглядає особистісний підхід як методологічний інструментарій, своєрідну сукупність концептуальних уявлень, психологічних і педагогічних технологій, метою яких є забезпечення більш глибокого, цілісного розуміння особистості й закономірностей особистісного розвитку, найважливішою умовою підвищення якості підготовки соціальних педагогів. Науковець наголошує на необхідності орієнтації практики викладання на застосування особистісно-орієнтованого підходу, при якому найважливішого значення набуває самоцінність того, хто навчається [3, с. 56]. Отже, метою професійної підготовки авторка визначає створення умов для розвитку цілісної особистості фахівця високого рівня кваліфікації, розвитку особистісних якостей, орієнтованого на майбутню професійну діяльність і на потреби професійного самовдосконалення.

Проведений аналіз дозволяє зробити певні висновки про особистісно-орієнтований підхід до розуміння сутності соціальної компетентності:

- соціальну компетентність розуміємо і як інтегративну якість особистості, і як результат соціальної взаємодії;
- соціальна компетентність характеризується і як результат певної діяльності і як показник досягнень особистості в певному виді діяльності;
- сформована соціальна компетентність – це мета будь-якої формуальної програм, ядро процесу соціалізації;
- соціальна компетентність дозволяє особистості аналізувати повсякденну ситуацію, прогнозувати її розвиток, планувати різні варіанти поведінки інших людей, дає здатність співпрацювати, самостійно і відповідально діяти на основі зібраної і обробленої соціальної інформації.

Процес формування соціальної компетентності повинен враховувати специфіку умов реального життя сучасної людини, так як людина сьогодні має великі соціальні відносини і зв'язку, виконує складні соціальні дії, які повинні бути освоєні особистістю вже в період дорослішання.

Спираючись на дослідження Н. Іванцової, Т. Кудрявцева, А. Маркової та ін., зазначимо, що формування особистості професіонала характеризується внутрішньою суперечливістю процесів індивідуального соціального розвитку людини – не-

рівномірністю змін і гетерохронністю фаз розвитку, а також його залежністю від зміни різних видів діяльності на шляху оволодіння професією протягом коротких проміжків часу. Суб'єктивне засвоєння соціального досвіду в процесі формування соціальної компетентності йде складним і суперечливим шляхом, адже розгляд особистісного зростання в контексті підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей дає можливість визначення умов, що полегшують, сприяють прагненню людини до самовдосконалення.

Особистісно орієнтований підхід до формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей спрямовує виявлення особливостей студента – суб'єкта, що визнає самобутність і самоцінність його досвіду, вибудовування педагогічної взаємодії на основі суб'єктного досвіду.

Провідними ідеями особистісно-орієнтованого підходу в контексті нашого дослідження є:

- розвиток індивідуальних здібностей студентів, максимальне розкриття особистості;
- засвоєння соціального досвіду розуміється як суто індивідуальна діяльність окремого студента;
- суб'єктність майбутнього фахівця соціономічних спеціальностей розглядається як індивідуальне новоутворення, притаманне тільки йому;
- конструювання і реалізація процесу формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей здійснюється з урахуванням суб'єктного досвіду кожного;
- засвоєння соціально спрямованих знань з мети перетворюється на засіб розвитку студента, що враховує його можливості й індивідуально - значущі цінності.

Іншими словами, процес формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей не стільки задає вектор розвитку, скільки створює для цього всі необхідні умови. Тим самим істотно змінюється функція зазначеного процесу. Його завдання не планувати загальну, єдину і обов'язкову для всіх лінію індивідуально-особистісного розвитку, а допомагати кожному майбутньому фахівцю соціономічних спеціальностей з урахуванням наявного у нього досвіду пізнання вдосконалювати свої індивідуальні здібності, розвиватися як особистість. У цьому випадку вихідні моменти формування соціальної компетентності не реалізація його кінцевих цілей, а розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей кожного учня і визначення педагогічних умов, необхідних для їх задоволення. Розвиток здібностей майбутнього фахівця – основне завдання особистісно-орієнтованої педагогіки, і напрямок розвитку будеться не від навчання до навчання, а, навпаки, від студента до визначення педагогічних впливів, що сприяють його розвитку. На це повинен бути націлений весь освітній процес.

Суспільство здатне визначати пріоритети розвитку, певні загальні принципи сприйняття та інтерпретування картини світу, значущість тих чи тих аспектів життя. Але й сама особистість виступає як сукупність внутрішніх умов, через які переломлюються зовнішні соціальні впливи. Отже, саме особистісно-орієнтований підхід є необхідною умовою

побудови процесу професійної підготовки, який формує світоглядну позицію майбутнього фахівця соціономічної сфери.

Список літератури

1. Тюльпа Т. М. Провідні фактори професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2020. Вип. 22. С. 78–87.

2. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности. Учебное пособие для вузов – М.. ПЕР СЭ 2001. – 511 с.

3. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : дис...д-ра пед. наук : спец. 13. 00. 04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ренате Хейкіївна Вайнола. – К. : 2006. – 542 с.